

ОЦІНКА ТРОМБОЦИТАРНОГО КОМПОНЕНТА ГЕМОСТАЗУ У ЩУРІВ З МЕТАБОЛІЧНИМ СИНДРОМОМ НА ТЛІ ДЕФІЦИТУ ЕСТРОГЕНІВ

Горбенко Н. І., Оксененко С. В., Іванова О. В., Боріков О. Ю., Степанова А. В., Таран К. В., Звягіна Т. С.

ДУ «Інститут проблем ендокринної патології ім. В. Я. Данилевського АМН України», м. Харків

Метаболічний синдром є важливою медико-соціальною проблемою сучасності, що зумовлено його широкою розповсюдженістю та пов'язаною з ним надзвичайно високою летальністю [1]. Відомо, що ризик атеросклеротичних кардіоваскулярних захворювань суттєво підвищується за наявності метаболічного синдрому, який включає інсулінорезистентність, абдомінальне ожиріння, атерогенну дисліпідемію, гіпертонію, порушений глюкозний гомеостаз, прозапальний стан [2]. Крім того, одним із незалежних чинників ризику серцево-судинних ускладнень є протромбічний стан, який характеризується підвищенням рівнів фібриногену, інгібітора активатора плазміногену (РАІ-1) та порушенням функцій тромбоцитів [3].

Дефіцит естрогенів, який виникає у жінок після менопаузи, розглядають як додатковий чинник кардіометаболічного ризику, підтвердженням чого є впровадження спеціального терміну «постменопаузальний метаболічний синдром» [4]. Зміни гормонального профілю внаслідок дефіциту естрогенів у жінок в постменопаузальний період призводять до дисрегуляції обмінних процесів,

що індукує атерогенні процеси і ішемічну хворобу серця [5].

Відомо, що рецептори до естрогену присутні на мембрані тромбоцитів та їх попередників мегакаріоцитів, тому будь-які зміни рівня даного гормону в крові, зокрема при менопаузі, можуть впливати на циркулюючий тромбоцитарний пул [6]. Так, в результаті епідеміологічних досліджень у здорових постменопаузальних жінок було виявлено підвищення рівня таких прокоагуляційних чинників, як фактор Віллебранда та фібриноген [7]. Зростання кількості та агрегаційних властивостей тромбоцитів також спостерігали в крові експериментальних самців-щурів після кастрації [8].

Таким чином, наявність як синдрому інсулінорезистентності, так і дефіциту естрогенів на сьогодні розглядають в якості незалежних чинників ризику протромбічних станів у жінок.

Метою нашої роботи було дослідження швидкості та ступеня агрегації тромбоцитів у щурів з експериментальним метаболічним синдромом за умов різної забезпеченості організму естрогенами.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Дослідження проведено на статевозрілих щурах лінії Вістар. Гіпоестрогенію відтворювали шляхом двосторонньої оваріектомії під легким ефірним наркозом [9] та ве-

ріфікували за масою матки. Метаболічний синдром індукували 16-тижневим утриманням оваріектомованих тварин на високожировій дієті (ВЖД), в якій білки, вугле-

води, жири складали, відповідно, 4,9; 26,4; 68,8% від загальних калорій. Контрольні щури знаходилися на стандартній дієті віварію, яка містила білки, вуглеводи, жири (15,0, 81,1, 3,9%, відповідно, від загальних калорій) [10].

Стан глюкозного гомеостазу оцінювали наприкінці експерименту за показниками базальної глікемії та під час внутрішньочеревного тесту толерантності до глюкози (ВЧТТГ) (3 г/кг маси тіла). Площу під глікемічними кривими (ППК) визначали за допомогою комп'ютерної програми «Mathlab». Коефіцієнт чутливості до інсуліну оцінювали під час короткого інсулінового тесту

(0,5 Од/кг маси тіла) [11]. В якості інтегрального показника визначали масу тіла.

Стан тромбоцитарного компонента гемостазу визначали за ступенем та швидкістю аденозиндіфосфат (АДФ)-індукованої агрегації тромбоцитів [12].

Статистичну обробку отриманих результатів проводили методами варіаційної статистики. Для визначення характеру розподілу отриманих результатів дослідження використовували критерій Шапіро-Уїлка. У разі нормального розподілу проводили дисперсійний аналіз ANOVA, для множинного порівняння використовували критерій Н'юмана-Кайлса [13].

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

В результаті проведеного дослідження встановлено, що через 16 тижнів експерименту рівень глікемії натще не відрізнявся від контролю в жодній з експериментальних груп (табл. 1). В той же час було виявлено, що ВЖД спричиняє розвиток інтолерантності до вуглеводів як у інтактних, так і у оварієктомованих щурів, про що свідчило достовірне підвищення площі під відповідними глікемічними кривими відносно контрольних показників. Визначення коефіцієнта чутливості до інсуліну також підтвердило розвиток інсулінорезистентності в даних групах порівняно з інтактним контролем (див. табл. 1).

Слід зазначити, що дефіцит естрогенів без поєднання з ВЖД не призводив до розвитку вищевказаних складових метаболічного синдрому (див. табл. 1), що співпадає з результатами наших попередніх досліджень, в яких дефіцит естрогенів супроводжувався зниженням чутливості до інсуліну тільки в поєднанні з високовуглеводним навантаженням [14].

Підтвердженням естрогендефіцитного стану у експериментальних тварин було майже 5-разове зниження маси матки після двосторонньої оварієктомії (див. табл. 2).

Відомо, що основним підґрунтям для розвитку інсулінорезистентності та метаболічного синдрому є ожиріння, яке за умов високожирової дієти є наслідком гіперфа-

гії у експериментальних тварин. Останнє пов'язується з прогресуванням центральної резистентності до анорексигенної дії інсуліну та зниженням експресії анорексигенних пептидів в гіпоталамусі [15].

Оцінка приросту маси тіла експериментальних тварин (див. табл. 2) показала, що як високожирова дієта, так і дефіцит естрогенів спричиняють дворазове збільшення даного показника, тоді як за умов їх комбінації приріст маси тіла підвищується в 3,5 рази, тобто спостерігається адитивність стимулюючого впливу дефіциту естрогенів та надлишку жирів в дієті на розвиток ожиріння.

Таким чином, в результаті проведених досліджень встановлено наявність основних компонентів метаболічного синдрому — інсулінорезистентності та абдомінального ожиріння у оварієктомованих щурів, які отримували високожирову дієту. Відомо, що кожний компонент метаболічного синдрому є незалежним чинником ризику атерогенних процесів і серцево-судинних захворювань, проте їх сполучення підвищує даний ризик значно більшою мірою, ніж являє собою сума окремих складових [2].

Існують повідомлення, що підвищена функціональна активність тромбоцитів (зростання їх адгезивної та агрегаційної здатності) та тенденція до тромбоутворення спостерігається у пацієнтів із атеросклеро-

Таблиця 1

Показники глюкозного гомеостазу у контрольних та оварієктомованих щурів із метаболічним синдромом, індукованим високожировою дієтою ($\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$), n = 6

Група	Базальна глікемія, ммоль/л	ППК, ммоль/л·хв	Коефіцієнт чутливості до інсуліну, %
Інтактний контроль	5,19 ± 0,23	975,4 ± 41,4	33,1 ± 2,9
Псевдооперація + ВЖД	5,90 ± 0,32	1742,1 ± 201,3 ¹⁾	17,2 ± 3,2 ¹⁾
Оварієктомія	5,05 ± 0,10	1071,5 ± 176,3 ²⁾	34,5 ± 4,0 ²⁾
Оварієктомія + ВЖД	5,37 ± 0,16	1837,9 ± 145,6 ¹⁾³⁾	17,3 ± 4,8 ¹⁾³⁾

Примітка. ¹⁾Статистично значущі відмінності у порівнянні з даними для групи «інтактний контроль», $p \leq 0,05$; ²⁾статистично значущі відмінності у порівнянні з даними для групи «псевдооперація + ВЖД», $p \leq 0,05$; ³⁾статистично значущі відмінності у порівнянні з даними для групи «оварієктомія», $p \leq 0,05$.

Таблиця 2

Маса матки та приріст маси тіла у контрольних та оварієктомованих щурів із метаболічним синдромом, індукованим високожировою дієтою ($\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$), n = 6

Група	Маса матки, г	Приріст маси тіла, %
Інтактний контроль	0,52 ± 0,04	12,1 ± 1,6
Псевдооперація + ВЖД	0,62 ± 0,09	28,4 ± 2,8 ¹⁾
Оварієктомія	0,17 ± 0,03 ^{1) 2)}	29,1 ± 2,6 ¹⁾
Оварієктомія + ВЖД + плацебо	0,11 ± 0,02 ^{1) 2)}	41,8 ± 2,4 ^{1) 2) 3)}

Примітка. Те саме, що в табл. 1.

Таблиця 3

Ступінь та швидкість АДФ-індукованої агрегації тромбоцитів у контрольних та оварієктомованих щурів із метаболічним синдромом, індукованим високожировою дієтою ($\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$), n = 6

Група	Ступінь агрегації, %	Швидкість агрегації, у.о.
Інтактний контроль	18,1 ± 2,7	101 ± 10
Псевдооперація + ВЖД	29,8 ± 3,1 ¹⁾	141 ± 34
Оварієктомія	17,4 ± 2,5 ²⁾	182 ± 16 ¹⁾
Оварієктомія + ВЖД	43,2 ± 6,1 ^{1) 2) 3)}	289 ± 35 ^{1) 2) 3)}

Примітка. Те саме, що в табл. 1.

зом, серцевими захворюваннями, гіпертензією та діабетом [16]. Можливими механізмами, які обумовлюють тромбоцитарну дисфункцію, вважають резистентність

до інгібуючого впливу інсуліну та порушену продукцію ендотеліальних антиагрегантів NO та простагліцину-2 [17]. Епідеміологічними дослідженнями доведено, що за

умов метаболічного синдрому спостерігається гіперкоагуляція (різке підвищення концентрації фібриногену, активності фактору VII і V згортання крові) та зниження фібринолітичної активності крові (активація синтезу інгібітора активатора тканинного плазміногену 1 — PAI-1 і, як наслідок цього, зменшення утворення плазміну із плазміногену та гальмування швидкості розщеплення фібрину), що сприяє підвищенню тромbogenного потенціалу та порушенню в системі мікроциркуляції [18].

В результаті виконаних нами досліджень встановлено, що у щурів із еуестрогенією, яких утримували на ВЖД, підви-

щується ступінь АДФ-індукованої агрегації тромбоцитів порівняно з інтактним контролем (табл. 3), що вказує на негативний вплив надмірного споживання жирів на тромбоцитарний компонент гемостазу.

У оваріектомованих тварин, які знаходились на стандартній дієті, ступінь агрегації не відрізнявся від контрольних значень, але швидкість була підвищена майже вдвічі відносно показників інтактного контролю. В той же час, комбінований вплив ВЖД та дефіциту естрогенів спричиняв більш виразне підвищення обох досліджуваних показників (див. табл. 3), що свідчить про сумачію їх прокоагулянтного ефекту.

ВИСНОВКИ

1. Високожирова дієта призводить до зростання ступеня агрегації тромбоцитів незалежно від рівня ендогенних естрогенів у самиць.
2. Дефіцит естрогенів посилює тромбоцитарну дисфункцію у щурів із метаболічним синдромом, індукованим високожировою дієтою, що свідчить про сумачію їх прокоагулянтного ефекту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Братусь В. В. Метаболический синдром: природа и механизмы развития [Текст] / В. В. Братусь, В. А. Шумаков, Т. В. Талаева // Журн. АМН України. — 2004. — Т. 10. — С. 646–670.
2. Grundy S. M. Metabolic syndrome: connecting and reconciling cardiovascular and diabetes worlds [Text] / S. M. Grundy // J. Amer. Coll. Cardiol. — 2006. — Vol. 47. — P. 1093–100.
3. Wong N. D. Metabolic syndrome: cardiovascular risk assessment and management [Text] / N. D. Wong // Am. J. Cardiovasc Drugs. — 2007. — Vol. 7, № 4. — P. 259–272.
4. Risto J. Kaaja. Metabolic syndrome and the menopause [Text] / Risto J. Kaaja // Menopause Int. — 2008. — Vol. 14. — P. 21–25.
5. Harman S. M. Estrogen replacement in menopausal women: recent and current prospective studies, the WHI and the KEEPS [Text] / S. M. Harman // Gend Med. — 2006. — Vol. 3, № 4. — P. 254–269.
6. Kunicki T. J. Platelet collagen receptors and risk prediction in stroke and coronary artery disease [Text] / T. J. Kunicki, Z. M. Ruggeri // Circulation. — 2001. — Vol. 104. — P. 1451–1453.
7. Preanalytical conditions that affect coagulation testing, including hormonal status and therapy [Text] / M. Blomback, B. A. Konkle, M. J. Manco-Johnson [et al.] // Journal of Thrombosis and Haemostasis. — 2007. — Vol. 5. — P. 855–858.
8. Progesterone and 17 beta-estradiol acutely stimulate nitric oxide synthase activity in rat aorta and inhibit platelet aggregation [Text] / J. Selles, N. Polini, C. Alvarez [et al.] // Life Sciences. — 2001. — Vol. 69. — P. 815–827.
9. Западнюк И. П. Лабораторные животные, их разведение, содержание и использование в эксперименте [Текст] / И. П. Западнюк, В. Ю. Западнюк, Е. А. Захария — К.: Гос. мед. изд-во УССР, 1962. — 253 с.
10. Mechanism of fat-induced hepatic gluconeogenesis: effect of metformin [Text] / S. Song [et al.] // Amer. J. Physiol. Endocrinol. Metabol. — 2001. — Vol. 281, № 2. — P. E275–282.
11. The short insulin tolerance test for determination of insulin sensitivity: a comparison with the euglycaemic clamp [Text] / A. Akinmokun [et al.] // Diabet. Med. — 1992. — Vol. 9, № 4. — P. 432–437.
12. Пособие по изучению адгезивно-агрегационной активности тромбоцитов [Текст] / А. Л. Берковский, С. А. Васильев, Л. В. Жердева [и др.] — М.: [б. и.], 2002. — 28 с.
13. Гланс С. Медико-биологическая статистика [Текст] / С. Гланс; пер. с англ. Ю. А. Данилова. — М.: Практика, 1998. — 459 с.
14. Особливості метаболічних проявів синдрому інсулінорезистентності за умов дефіциту естрогенів у щурів [Текст] / Н. І. Горбенко, С. В. Оксененко,

- О. Ю. Бориков [та ін.] // Практична медицина. — 2008. — Т. 14, № 2. — С. 118–126.
15. Reduced anorexic effects of insulin in obesity — prone rats fed a moderate — fat diet [Text] / D. J. Clegg, S. C. Benoit, J. A. Reed [et al.] // J. Physiol. Regul. Integr. Comp. Physiol. — 2005. — Vol. 288. — P. 981–986.
16. Megakaryocyte ploidy and platelet changes in human diabetes and atherosclerosis [Text] / A. S. Brown, A. S. Hong, A. DeBelder, [et al.] // Atheroscler. Tromb. Vasc. Biol. — 1997. — Vol. 17, № 4. — P. 802–807.
17. Platelet dysfunction in type 2 diabetes [Text] / A. I. Vinik, T. Erbas, T. S. Park [et al.] // Diabetes Care. — 2001. — Vol. 24, № 8. — P. 1476–1484.
18. Association between increased estrogen status and increased fibrinolytic potential in the Framingham Offspring Study [Text] / O. C. Gebara, M. A. Mittleman, P. Sutherland [et al.] // Circulation. — 1995. — Vol. 91, № 7. — P. 1952–1958.

ОЦІНКА ТРОМБОЦИТАРНОГО КОМПОНЕНТУ ГЕМОСТАЗУ У ЩУРІВ ІЗ МЕТАБОЛІЧНИМ СИНДРОМОМ НА ТЛІ ДЕФІЦИТУ ЕСТРОГЕНІВ

Горбенко Н. І., Оксененко С. В., Іванова О. В., Бориков О. Ю., Степанова А. В., Таран К. В., Звягіна Т. С.

ДУ «Інститут проблем ендокринної патології ім. В. Я. Данилевського АМН України», м. Харків

Досліджено тромбоцитарний компонент гемостазу у щурів із метаболічним синдромом, індукованим високожировою дієтою, за умов еу- та гіпоестрогенії. Встановлено, що у самиць, які отримували високожирову дієту, відбувається зростання ступеня, а в овариєктомованих щурів, які утримувалися на стандартній дієті, збільшується швидкість АДФ-індукованої агрегації тромбоцитів. Комбінований вплив дієти та дефіциту естрогенів спричиняє більш виразне підвищення обох досліджуваних показників, що свідчить про сумачію їх прокоагулянтного ефекту.

Ключові слова: експериментальний метаболічний синдром, дефіцит естрогенів, агрегація тромбоцитів.

ОЦЕНКА ТРОМБОЦИТАРНОГО КОМПОНЕНТА ГЕМОСТАЗА У КРЫС С МЕТАБОЛИЧЕСКИМ СИНДРОМОМ НА ФОНЕ ДЕФИЦИТА ЭСТРОГЕНОВ

Горбенко Н. И., Оксененко С. В., Иванова О. В., Бориков А. Ю., Степанова А. В., Таран К. В., Звягина Т. С.

ГУ «Институт проблем эндокринной патологии им. В. Я. Данилевского АМН Украины», г. Харьков

Исследован тромбоцитарный компонент гемостаза у крыс с метаболическим синдромом, индуцированным высокожировой диетой, в условиях эу- и гипоестрогении. Установлено, что у самок, которые получали высокожировую диету, повышается степень, а у овариэктомированных крыс, получавших стандартную диету, увеличивается скорость АДФ-индуцированной агрегации тромбоцитов. Комбинированное влияние высокожировой диеты и дефицита эстрогенов приводит к более выраженному повышению обоих исследуемых показателей, что свидетельствует о суммации их прокоагулянтных эффектов.

Ключевые слова: экспериментальный метаболический синдром, дефицит эстрогенов, агрегация тромбоцитов.